

**Loppuraportti:
Kestävä kehitys -kehitysohjelma**

19.1.2017

Euroopan kestävin kaupunki - älykkäästi

Espoo-tarinan ja sen toimeenpanoa tukevien ohjelmien lähtökohtana oli rakentaa tulevaisuuden Espoota yhdessä. Asukas- ja asiakaslähtöisen Espoon paras voimavara ovat osallistuvat espoolaiset. Erityisesti tämä koskee kestävästä kehitystä. Espoo on tutkimusten perusteella Euroopan kestävin kaupunki. Jos haluamme olla jatkossa taloudellisesti, ekologisesti ja sosiokulttuurisesti kestävin, me tarvitsemme koko kaupungin toimintaa koskevaa poikkihallinnollista yhteistyötä asukkaiden, henkilöstön, johdon ja poliitikkojen kanssa.

Espoon kaupungin tavoitteena on parantaa jatkuvasti oman toiminnan ja sen vaikutusten kestävyyttä. Kustannusvaikuttavuuden parantaminen, kuntalaisten osallistuminen ja uudet älykkäät ratkaisut ovat keskeisiä tapoja kestävyuden parantamiseen. Kilpailukykyä ja vetovoimaa lisätään aktiivisella yhteistyöllä, jossa osaaminen, innovaatiot ja yritysten halu investoida uusiin ratkaisuihin ovat avainasemassa.

Kansainvälisen yhteistyön merkitys korostuu tulevilla valtuustokaudella. Pääkaupunkiseudun Smart&Clean -yhteistyön tavoitteena on tuoda esille suomalaisia ympäristöteknologian innovaatioita, testata uusia ratkaisuja ja tehdä niitä näkyväksi. Espoon aktiivisuus on myös tuonut kaupungille monia tunnustuspalkintoja kestävästä kehityksen sitoumuksista aina kouluratkaisujen kehittämiseen. Ilmasto-ohjelmalla ja muilla politiikkaohjelmilla tarkennettiin Espoo -tarinan kestävästä kehityksen tavoitteita. Kumppanit tuntevat tavoitteemme ja se on omiaan vahvistanut yhteistyötä. Luonto ja ympäristö ovat tärkeitä espoolaisille ja espoolaisia osallistui runsaasti eri tapahtumiin. Kaupunki menestyy niissä asioissa, joissa kuntalaiset ja kumppanit ovat mukana. Kaupunkia rakennetaan niin, että se tukee kestävästä elämäntavan tavoitteiden saavuttamista jokaisen arjessa.

Poikkihallinnollinen ohjelmatyö on täydentänyt ja konkretisoinut kaupungin strategiatyötä. Kestävästä kehityksen tavoitteet ovat vahvistaneet luottamushenkilöiden ja viranhaltijoiden yhteisiä ponnisteluja Espoo-tarinan toteuttamiseksi. Kaupunki on koettu aktiiviseksi ja määrätietoiseksi kumppaniksi, jonka tavoitteisiin on sitouduttu, ja jonka kanssa yhteistyötä halutaan tehdä.

Espoo-tarina toteutuu parhaiten tekemällä yhteistyötä kestävästä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Älykkäät ja puhtaan teknologian ratkaisut lähtevät yhteistyöstä ja tuovat uutta vetovoimaa. Kestävä kehitys on pitkäjänteistä työtä koko kaupunkikonsernissa. Seuraavalle valtuustokaudelle asetamme uudet tavoitteet ja teemme työtä niiden saavuttamiseksi. Metron kasvu- ja kehityskäytävä on merkittävä mahdollisuus uusien taloudellisesti kestävien ja vähähiilisten ratkaisujen toteuttamiselle yhdessä asukkaiden ja yritysten kanssa. Espoosta voisi tulla Euroopan älykkäästi kestävin kaupunki. Kestävä kehitys -ohjelma

Sirpa Hertell
puheenjohtaja

Jukka Mäkelä
omistaja

Tiivistelmä

Poikkihallinnollinen ohjelmatyö on hyvä tapa vastata kaupungin keskeisiin kestävän kehityksen haasteisiin. Ohjelmatyöllä saatiin laajoja vaikutuksia ja kokeiltiin rohkeasti erilaisia toimintatapoja, joista onnistuneimmat on juurrutettu osaksi kaupungin normaalia toimintaa.

Huhtikuussa julkaistun kansainvälisen vertailututkimuksen mukaan Espoo on Euroopan kestävin kaupunki. Tutkimus osoitti, että Espoo on väestömäärän voimakkaasta kasvusta huolimatta onnistunut pitämään kehityksen kestäväenä. EU-puheenjohtajamaa Hollannin teettämässä tutkimuksessa oli mukana yli 140 eurooppalaista kaupunkia.¹ Espoon vahvuuksiksi tutkimuksessa nousivat erityisesti osaaminen, turvallisuus ja luonto.

Kestävän kehityksen ohjelmatyö sai tunnustusta. Suomen kestävä kehityksen toimikunta palkitsi kesäkuussa Espoon antaman kestävä kehityksen yhteiskuntasitoumuksen vuoden vaikuttavimpana. Kevään 2016 aikana kaupungin eri yksiköt, konserniyhtiöt ja verkostot ovat sitoutuneet konkreettisiin toimenpiteisiin kestävien toimintatapojen edistämiseksi. Sitoumusten kautta kestävä kehityksen tavoitteita jalkautetaan yhä laajemmin osaksi kaupunkikonsernin ja kumppaneiden toimintaa. Lisäksi syksyllä 2014 Espoon Suomenlahti-vuosi 2014 palkittiin kansainvälisessä RCE-konferenssissa YK:n yliopiston instituutin (UNU-IAS) toimesta.

Espon uusi ilmasto-ohjelma vuosille 2016–2020 hyväksyttiin valtuustossa yksimielisesti. Ohjelmalla asetettiin uudet ilmastotavoitteet ja edistetään kumppanien kanssa tehtävää yhteistyötä. Vuonna 2016 pääkaupunkiseudulle perustettiin viisivuotinen Smart & Clean -säätio, jonka tavoitteena on kehittää pääkaupunkiseudusta maailmanluokan testialue puhtaissa ja älykkäissä ratkaisuissa. Tavoitteena on, että pääkaupunkiseutu tarjoaa ratkaisuja maailman kaupunkien haasteisiin ja toimii näyteikkunana suomalaisille ja kansainvälisille yrityksille.

Kestävä kehitys otettiin entistä vahvemmasi osaksi espoolaista johtamista. Yritysvastuun kehittäminen käynnistettiin Espoon Asunnot Oy:n kanssa. Espoolaisen johtamisen kehittämisen projektiin luotiin kaupunkitasoinen esimiehien kestävä kehityksen valmennus. Kumppaneiden ja kaupungin kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamisen tukemiseksi ohjelma käynnisti verkostojohtamisen projektin, jota Tekes rahoittaa.

Ohjelman järjestämiin ja markkinoimiin tilaisuuksiin osallistui yhteensä noin 103 000 kuntalaista ohjelmakauden aikana. Kestävien ratkaisujen tueksi kehitettiin uusi viestinnällinen ilme sekä avattiin uudet kestävä kehityksen verkkosivut espoo.fi-sivujen yhteyteen. Ohjelmakauden aikana syntyi 17 pysyvää toimintatapaa, joiden kautta ja avulla kunta, kuntalaiset ja kumppanit parantavat oman tekemisensä kestävyyttä.

---

¹ Eurooppalaisten kaupunkien vertailututkimuksen toteutti hollantilaisen Tilburgin yliopiston yhteydessä toimiva Telos-tutkimusinstituutti. Teloksen tutkimusraportti kokonaisuudessaan osoitteesta telos.nl.

SISÄLLYS

1	OHJELMAN TOTEUTUS.....	1
1.1	YLEISKUVAUS OHJELMASTA JA SEN ETENEMISESTÄ	1
1.2	OHJELMAN ORGANISAATIO	1
1.3	TOTEUTUNEET KUSTANNUKSET, RAHOITUS JA RESURSSIT.....	2
2	OHJELMAN TULOKSET HYÖTYTAVOITTEITTAIN.....	3
2.1	HYÖTYTAVOITE 1: KESTÄVÄ ELÄMÄNTAPA	3
2.2	HYÖTYTAVOITE 2: KESTÄVÄ VERKOSTOMAINEN KAUPUNKI.....	5
2.3	HYÖTYTAVOITE 3: ESPOON LUONTO JA YMPÄRISTÖ.....	6
2.4	HYÖTYTAVOITE 4: ILMASTOTYÖN KOORDINOINTI	8
2.5	HYÖTYTAVOITE 5: ENERGIARATKAISUT	9
2.6	HYÖTYTAVOITE 6: KESTÄVÄT LIIKKUMISRATKAISUT	11
2.7	MUUT TULOKSET	12
3	JOHTOPÄÄTÖKSET OHJELMAN ONNISTUMISESTA JA KESKEISET OPIT	13
4	JATKONÄKYMIÄ JA KEHITYSIDEOITA OHJELMAN KOHDEALUEELLA.....	14
	LIITTEET	14

1 Ohjelman toteutus

1.1 Yleiskuvaus ohjelmasta ja sen etenemisestä

Ohjelman tavoitteena oli sekä kehittää että parantaa kestäviä ratkaisuja kaupungin taloudellisten ja sosiaalisten että ilmasto-, energia- ja ekologisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Ohjelma kokosi kaupungin poikkihallinnollisen kestävä kehityksen kehittämistoiminnan agendan ja koordinoi toimenpiteitä. Ohjelmalla oli kuusi hyötytavoitetta, joiden kautta ohjelman tavoitteet saavutettiin.

Ohjelma toteutti Espoo-tarinan kestävä kehityksen tavoitteita taloudellisen, ekologisen ja sosiaalisen vaikuttavuuden näkökulmasta. Kaupunki toimi yhdessä laajan kumppaniverkoston kanssa sekä osallisti kuntalaisia tapahtumissa ja tilaisuuksissa

Ratkaisut pohjautuivat korkeaan osaamiseen ja kokonaisvaltaisiin muutoksiin. Ohjelmassa tarkastellaan Espoota osana Suomen ja EU:n viitekehystä ja haetaan edelläkävijyyttä tavoitteiden mukaisilla toiminta-alueilla.

Ohjelman hyötytavoitteet hyväksyttiin kaupungin valtuustossa 10.6.2013. Ohjelmakuvaus hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 2.9.2013, joka käynnisti ohjelman tarkemman suunnitteluvaiheen. Ohjelmasuunnitelma hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 16.12.2013, jolloin ohjelman varsinainen toteutusvaihe alkoi, ja projekteja ja toimenpiteitä käynnistettiin vauhdilla.

Ohjelman tuloksista ja hyötytavoitteiden toteutumisen tilanteesta raportoitiin kaupunginhallitukselle ja valtuustolle kaksi kertaa vuodessa samanaikaisesti seuranta I:n kanssa elokuussa sekä samanaikaisesti tilinpäätöksen ennakkotiedon kanssa tammikuussa omana prosessinaan ja asianaan.

Kehitysohjelmien ohjausryhmien yhteiskokoukset järjestettiin vuosittain kahdesti, elokuussa ja tammi-helmikuussa. Yhteiskokousten sisältö annettiin ohjelmien tilannekatsauksena tiedoksi kaupunginhallitukselle ja valtuustolle yhteiskokouksen jälkeen. Ohjelman ohjausryhmä teki päätöksen ohjelmien lopetustoimien käynnistämisestä vuodenvaihteessa 2016–2017.

1.2 Ohjelman organisaatio

Ohjelman omistaja vastasi ohjelmasta ja sen hyötytavoitteista. Ohjelman omistaja oli kaupunginjohtaja Jukka Mäkelä. Ohjelmapäällikkö Pasi Laitalan vastuulla on ollut päivittäisessä työssä vastata tavoitteiden saavuttamisesta, ohjelmatyön koordinoinnista, päätösten valmistelusta ja niiden toimeenpanosta. Ohjelmapäällikkö on toiminut ohjelman keskeisenä edustajana kumppaniverkostoihin eri projektien ja toimenpiteiden osalta. Ohjelmapäällikkö on vastannut ohjelman määrärahojen käytön suunnittelusta sekä raportoinnista ohjausryhmälle. Ohjelmapäällikkö on toiminut ohjelman edustajana sisäisissä ja ulkoisissa tapaamisissa ja tilaisuuksissa.

Ohjelman ohjausryhmän tehtävänä on ollut vastata ohjelman projektien ja toimenpiteiden ohjauksesta ja perustamisesta, ohjelman määrärahojen budjetoinnista ja ohjelmatyön raportoinnista. Ohjausryhmä on vahvistanut ohjelman määrärahojen käytön kahteen ulkoisesti rahoitettavaan projektiin. Ohjausryhmä on käsitellyt ja hyväksynyt ohjelman projektien ja toimenpiteiden tulokset. Ohjausryhmä on myös osaltaan

määritellyt Espoo-tarinan mukaisesti kaupungin kestävän kehityksen tavoitteita ja linjauksia ohjelman hyötytavoitteisiin liittyen.

Ohjausryhmä on kokoontunut vuosittain noin 10 kertaa. Ohjausryhmän kokoukset on valmistelu puheenjohtajiston kokouksessa. Puheenjohtajisto on vastaavasti kokoontunut noin 10 kertaa vuodessa. Ohjelman puheenjohtajana toimi valtuutettu Sirpa Hertell ja varapuheenjohtaja valtuutettu Markku Markkula. Ohjelman puheenjohtajisto on toiminut ohjelman edustajina useissa eri tilaisuuksissa ja kokouksissa.

Ohjelman omistaja ja puheenjohtajisto ovat vastanneet myös ohjelman tavoitteiden esiintuomisesta julkisuuteen. Ohjelmatyön kautta on saavutettu paljon julkisuutta ja viestintää on tehty aktiivisesti. Omistajan ja puheenjohtajiston rooli Espoon kestävän kehityksen puolestapuhujana on tullut kaupungin työntekijöille, kumppaneille ja kuntalaisille tutuksi. Omistaja ja puheenjohtajisto ovat aktiivisesti osallistuneet ohjelman tavoitteiden saavuttamiseen ja kumppanuusyhteistyöhön.

Ohjausryhmän luottamushenkilöjäsenenä ovat toimineet Hanna Konttas, Kristiina Vuorinen, Jukka Kilpi, Seppo Huhta ja Janne Rantanen. Nuorisovaltuuston edustajina toimivat Joonas Aaltonen, Nora Nevalainen, Paula Karhunen, Emma Holsti, Emilia Tiainen ja Yusef Abu Madi. Muut jäsenet olivat Kristiina Erkkilä, Olli Isotalo, Tarja Söderman ja Riikka Puusniekka. Kokouksiin oli kutsuttuna myös ympäristölautakunnan puheenjohtaja Henna Partanen.

Ohjausryhmän kokouksiin ovat osallistuneet pysyvinä asiantuntijoina Päivi Ahlroos, Johanna Nyberg, Terhi Pippuri ja Sari Soini. Ohjelman viestintävastaava on ollut Virpi Pakkala. Ohjelmalle työskennelleet suunnittelijat Helena Kyrki ja Niina Järvinen ovat vastanneet osaltaan ohjelman hyötytavoitteiden toteuttamisesta, raportoinnista, talouden seurannasta, seurantatietojen kokoamisesta, viestinnästä, kokousten järjestämisestä, kokousasiakirjoista sekä muista ohjelman hallintoon liittyvistä asioista.

Kestävän kehityksen ohjausryhmän kaikki pöytäkirjat ja seurantaraportit ovat avoimesti nähtävillä osoitteessa <http://www.espoo.fi/kestavakehitysohjelma>.

1.3 Toteutuneet kustannukset, rahoitus ja resurssit

Ohjelmalle toteutui kustannuksia koko ohjelmakaudelta 537 387 € ja tuloja 98 853 €. Tulot syntyivät pääosin ulkoisesti osarahoitetuista hankkeista. Merkittävimmät ulkopuoliset rahoittajat olivat Uudenmaan liitto ja Tekes. Luottamushenkilöiden palkkioiden ja viranhaltijoiden ja työntekijöiden kokouspalkkioiden summa koko ohjelmakaudelta on 75 804 €. Asiantuntijakuluja ja palkkoja suorine sivukuluineen syntyi 389 309 €. Muut kulut olivat pääosin yleiskuluja, avustuksia, viestintäkuluja ja tietoliikenne- ja puhelinpalveluita.

Kestävän kehityksen ohjelma on toiminut tiiviisti eri kumppaneiden kanssa kaikkien hyötytavoitteiden osalta. Kumppanuustoiminnan kautta on saatu tavoitteiden saavuttamiseen lisää osaamista, resursseja, näkyvyyttä ja vaikuttavuutta.

Kaupungin keskeiset toimijat olivat konserniesikunta, teknisen ja ympäristötoimen esikunta, ympäristökeskus, kaupunkisuunnittelukeskus, kaupunkitekniikan keskus, tilapalvelut, hankintakeskus, suomenkielinen opetus, ruotsinkielinen opetus, suomenkielinen varhaiskasvatus, kulttuurin tulosityksikkö, liikunta- ja nuorisopalvelut ja kaupunginmuseo.

Espoon kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisen kannalta merkittäviä kumppaneita kaupunkikonsernissa ovat olleet Espoon Asunnot Oy, HSL, HSY, Espoo Marketing Oy ja Espoo Catering. Keskeisiä ulkoisia kumppaneita ovat olleet Fortum Oyj, Sitra, Helsingin kaupunki, Vantaan kaupunki, Suomen Ympäristökeskus, Tekes, Reilu kauppa ry, UrbanMill, Metsähallitus, alueen koulutusorganisaatiot, asukasyhdistykset ja -foorumit sekä järjestöjä. Ohjelmatyössä oli mukana lisäksi lukuisa joukko muita kumppaneita.

Kumppanien kanssa on myös ohjelman loppukaudella yhdessä kehitetty verkostomaista toimintatapaa ohjelman perustaman verkostomaisen johtamisen projektin kautta, jossa pilottikohteena ovat olleet kolmen hyötytavoitteen mukaiset pilotit; puurakentamisen edistäminen (hyötytavoite kaksi) uusiutuvan energian ratkaisut (hyötytavoite viisi) ja sähköbussien käyttöönoton edistäminen (hyötytavoite kuusi).

2 Ohjelman tulokset hyötytavoitteittain

2.1 Hyötytavoite 1: Kestävä elämäntapa

Kaupunginvaltuuston 10.6.2013 hyväksymä hyötytavoite 1:

Kestävä elämäntapa -hyötytavoitteen ajatuksena on kehittää ja käyttöönottaa keinoja, joilla kuntalaisten ja kumppanien kanssa löydetään uutta intoa ja tahtoa kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tavoitteena on, että espoolaiset toteuttavat kestävää elämäntapaa omassa arjessaan tekemällä kestäviä ratkaisuja. Kestävän kehityksen portinvartijat ovat avainasemassa asenteiden muutoksessa ja kestävien toimintatapojen käyttöönotossa.

Hyötytavoite on toteutunut

Ohjelmatyön kautta kehitettiin kahdeksan uutta ja pysyvää toimintatapaa, joiden kautta ja avulla kuntalaiset ja kumppanit parantavat oman tekemisensä kestävyyttä. Esimiesvalmennuksella edistettiin oman työyhteisön ja kumppaneiden kestävien ratkaisujen syntymistä ja käyttöönottamista sekä sellaisten ratkaisujen muodostumista, jotka tukevat kuntalaisten kestävä elämäntapaa.

Koululaisia osallistettiin kestäviin ratkaisuihin yhteisillä kampanjoilla, jossa kiinnitettiin huomiota ympäristön puhtauteen, roskaamiseen sekä myös ruokavalion ympäristövaikutuksiin. Lisäksi koululaisille tehtiin paljon reilun kaupan aineistoa sekä kampanjamateriaalia. Kouluissa järjestettiin useita tilaisuuksia, joissa koululaiset pääsivät keskustelemaan mm. reilusta kaupasta.

Kestävien ratkaisujen tueksi kehitettiin uusi viestinnällinen ilme sekä avattiin uudet kestävän kehityksen verkkosivut espoo.fi-sivujen yhteyteen. Viestinnän tehostamisella saatiin vahvistettua kuntalaisten, työntekijöiden ja kumppaneiden käsitystä siitä, että Espoon kaupunki on myös itse sitoutunut tavoitteisiin ja kannustaa muita toimimaan samoin. Ohjelman toimesta käynnistettiin sitoumustyö, jolla konsernin työyhteisöt osallistuivat omaan kehittämiseen ja kestävien ratkaisujen käyttöönottamiseen.

Ohjelman järjestämiin ja markkinoimiin tilaisuuksiin osallistui yhteensä noin 47 000 kuntalaista ohjelmakauden aikana. Ohjelmatyössä on siten laajasti tavoitettu ja osallistettu kuntalaisia. Portinvartijatyön kautta saatiin useita kehittämisideoita, joista osa on jo pysyvänä käytäntönä kaupungin tekemisessä ja osaa edistetään jatkossa

pääkaupunkiseudun Smart & Clean -työn kautta. Esimiesvalmennukset käyneet toimivat myös oman työnsä kautta ”portinvartijoina” Espoon työyhteisössä ja kuntalaisten parissa.

Hyötytavoitteen keskeiset tulokset

Esimiesten kestävän kehityksen valmennukselle on laadittu kahdesta lähipäivästä sekä ennakko- ja välitehtävistä koostuva valmennusrunko, jota on pilotoitu 20 valmennettavan kanssa syksyllä 2016. Valmennus on otettu pysyväksi osaksi espoolaisen johtamisen esimiesvalmennuskokonaisuutta ja tullaan toteuttamaan vuosittain projektin päättymisen jälkeenkin.

Espoon kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksen kautta on kannustettu kaupungin työyhteisöjä, avustettavia yhteisöjä ja muita kumppaneita antamaan omat konkreettiset toimenpidesitoumuksensa kestävän kehityksen tavoitteiden toteutumiseksi. Kaupunkikonsernissa sitoumuksia on tähän mennessä annettu 53 kappaletta.

Lähes 2000 lasta ja nuorta on osallistunut kouluissa, päiväkodeissa, nuorisotiloilla ja kuvataidekouluissa lähiympäristön viihtyisyyden kehittämiseen Meidän roskis -konseptin avulla. Tuunattuja roskiksia on valmistunut 170 kappaletta eri puolille Espoota. Toiminnan on sovittu jatkuvan vuosittaisena kestävän kehityksen haasteena kouluille.

Kestävän kehityksen viestinnän tueksi on luotu Kestävä tulevaisuus -viestintäkonsepti, joka on otettu laajasti käyttöön kaupungin viestinnässä. Konseptia on hyödynnetty myös uusissa kaupunkimarkkinoinnin materiaaleissa. Viestintää kestävän kehityksen teemoista on lisätty ja kaupungin kestävän kehityksen työn kokonaisuus on koottu espoo.fi-verkkosivuille.

Espoon kestävän kehityksen portinvartijat on kartoitettu ja heille on järjestetty työpajoja ja tapaamisia. Tuloksena on syntynyt uusia resurssi- ja energiatehokkaita ja kestävää elämäntapaa edistäviä toimintatapamalleja ja palvelukonsepteja, joista osa on edennyt pilotointiin ja toteutukseen. Tällaisia ovat mm. Espoo Cateringin Oy:n kasvisreseptikilpailu Papuposset ja kiertotalouspalvelut, kuten työvälineiden vuokrausta, testaava Liiteri-konttipilotti.

Kestävän kehityksen teemoja on nostettu esille kulttuurin avustettavien yhteisöjen kanssa käydyissä keskusteluissa, ja yhteisöjä on kannustettu antamaan omat kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksensa. Kestävä kehitys on tunnistettu KulttuuriEspoo 2030 -vision keskeiseksi lähtökohdaksi.

Reilun kaupan kaupungin tapahtuma- ja kouluyhteistyötä, viestintää ja hankintoja on jatkettu ja kehitetty. Uusina Reilun kaupan tuotteina kaupunki on hankkinut mm. siivoushenkilökunnan t-paidat sekä suklaata kaupunkimarkkinoinnin ja kaupungin edustuspalvelujen käyttöön. Reilun kaupan edistämiseksi on luotu pysyvä toimintamalli.

Hyötytavoitteen tuotokset ovat laajuudeltaan ja laadultaan pääosin saavuttaneet ja osin jopa ylittäneet suunnitellut tavoitteet. Toteutuksen aikana on päätetty priorisoiduista toimenpiteistä ja tavoitteista, joiden saavuttamiseen on keskitytty. Näin ollen joitakin suunnitelmiin kirjattuja toimenpiteitä on myös jätetty toteuttamatta. Esimerkiksi talkootoiminnan kehittäminen on päätetty ohjelmakauden aikana rajata pois toteutettavista toimenpiteistä, sillä sen kehittämistä on kaupungissa tehty samanaikaisesti muiden kestävän kehityksen ohjelman projektien toimesta.

2.2 Hyötytavoite 2: Kestävä verkostomainen kaupunki

Kaupunginvaltuuston 10.6.2013 hyväksymä hyötytavoite 2:

Kestävä verkostomainen kaupunki luo edellytykset kestävän elämäntavan toteuttamiselle ja sosiaaliselle eheydelle. Hyötytavoite koostuu neljästä osa-alueesta.

- 1) Elinkaarikustannukset ohjaavat kaupunkikehitykseen liittyviä suunnittelu- ja rakentamispäätöksiä.*
- 2) Kaupunkikeskusten imagoa ja identiteettiä kehitetään pohjautuen niiden omiin vahvuuksiin. Kaupunkikeskukset muodostavat toisiaan täydentävän verkoston, joiden välillä asiointi, työssäkäynti ja harrastaminen ovat sujuvaa.*
- 3) Sosiaalisesti kestävä alueet lisäävät ihmisten hyvinvointia ja arjen sujuvuutta. Asuinalueen viihtyisyys kannustaa asukkaita huolehtimaan asuinympäristöstään ja luo edellytyksiä alueen yhteisöllisyyden kasvulle.*
- 4) Asuntotuotanto on kaupunkirakennetta tiivistävää. Asuinalueiden sosiaalisesti kestävästä kehityksestä huolehditaan uusilla asuinalueilla sekä täydennysrakentamisen kautta vanhoilla asuinalueilla siten, että samoille asuinalueille rakentuu hallinta- ja omistusmuodoiltaan erilaisia asuntoja.*

Hyötytavoite on toteutunut

Länsimetron kasvu- ja kehityskäytävä on ollut keskeinen alue uusien ratkaisujen kehittämisessä. Länsimetron toisen osan rakentamisesta tehtiin päätös ohjelmakauden aikana ja sen rakentaminen on myös aloitettu. Kaupunki sopi valtion kanssa asuntorakentamisen tavoitteet metron Länsimetron vyöhykkeelle, jolloin Espoo on mm. sitoutunut kaavoittamaan 312 500 k-m² uutta asuntokerrosalaa joukkoliikenteen kannalta hyvin saavutettaville alueille. Tavoitteena on 70 000 uutta asukasta vuoteen 2050 mennessä. Kestävä kehitys ja Kilpailukyky, Innovatiivisuus ja yrittäjyys -ohjelmat yhdessä valmistelivat ja hyväksyivät tavoitteet länsimetron kasvu- ja kehityskäytävän kehittämiseksi. Tavoitteet on esitelty ja käsitelty yhdessä kaupunkisuunnittelulautakunnan kanssa ja ne on lisätty osaksi kaavoituksen periaatteita alueen kehittämisessä. Länsimetron kasvu- ja kehitysvyöhykkeelle asetetut tavoitteet liittyvät puhtaasti energiantuotannon ratkaisuihin, älykkääseen ja vähäpäästöiseen liityntäliikenteeseen, luontoarvojen ja kaupunkiluonnon kasvavaan merkitykseen sekä aluekeskusten vetovoimaisuuden kasvattamiseen. Alueiden turvallisuutta ja kestävä elämäntapaa tukevat alueelliset ratkaisut täydentävät maankäytön suunnittelulle asetettuja tavoitteita. Kaikissa toimenpiteissä ovat keskeisiä taloudellisesti kestävä ratkaisut, joilla luodaan alustaa Suomen mielenkiintoisimmalle investointikohteelle.

Kestävän kehityksen ohjelman toimesta valmisteltiin puurakentamisen edistämishjelma yhdessä kaupungin eri tulosyksiköiden asiantuntijoiden kanssa ja se hyväksyttiin kaupunginhallituksessa 2014. Nuumäen puinen päiväkotikoti valmistui 2016, ja Espoon asuntojen tavoitteena on kahden puisen asuinkerrostalon rakentaminen Leppävaaraan. Puurakentamisen edistämiseksi on perustettu projektiryhmä, joka työskentelee yhdessä ympäristöministeriön, Helsingin ja Tampereen kaupunkien kanssa ja mukana on myös ao. kuntien vuokrataloyhtiöiden edustajat.

Kustannustehokkuuden parantamiseksi on edistetty teollisen puurakentamisen lisäämistä talonrakentamisessa. Yhteistyön jatkotavoitteena on määritellä tyyppikoulujen ja päiväkotien konseptit, vuokratalorakentamiseen liittyvät hyödyt ja aluerakentamisen mahdollisuudet. Yhteistyöllä tavoitellaan tehtaissa tapahtuvaan talonrakentamiseen uusia ratkaisuja, nopeutta, laatua ja hintakilpailukykyä.

Sosiaalista kestävyyttä, asukkaiden ja osallisten vuorovaikuttamista ja osallistumista päätöksentekoon sekä päätöksentekoprosessin avoimuutta on tarkasteltu keväällä 2016 päätökseen saadussa SASUI-projektissa (Systemic Architectures for Sustainable Urban Development). Tutkimustulokset esiteltiin ja käsiteltiin ohjausryhmässä. Erityisesti maankäytön suunnitteluun liittyen tutkimuksen toivottiin tuovan uusia näkökulmia.

Tutkimustulosten mukaisten toimenpiteiden ottaminen osaksi suunnittelutyötä sekä poliittista päätöksentekoa on haastavaa ja se jää usein yksittäisten henkilöiden tai asioiden varaan. Tutkimukset ovat myös pitkäjänteisiä, ja niiden tulosten hyödyntäminen ohjelmakauden aikana on vaikeaa. Tutkimuksen käyttämistä on syytä tarkastella organisaation eri tulosyksiköiden yhteisenä hyötynä pitkällä aikajänteellä.

Ohjausryhmä piti useamman miniseminaarin yhdessä kaupunkisuunnittelulautakunnan kanssa kaavoituksen ja maankäytön suunnittelun tavoitteiden kehittämiseksi ja selkiyttämiseksi. Tavoitteena oli entistä määrätietoisemmin tuoda keskeisiä kestävä kehityksen periaatteita mukaan alueiden käytön suunnitteluun ja toteutukseen. Koska alueet rakentuvat pitkällä aikajaksolla, niin ohjelmakauden kuluessa ei ole mahdollista tehtävää arviota asetettujen tavoitteiden saavuttamisesta ja toteutumisesta.

Hyötytavoite on kokonaisuudessaan toteutunut, mutta jatkuvaa kehittämistä tarvitaan edelleen.

2.3 Hyötytavoite 3: Espoon luonto ja ympäristö

Kaupunginvaltuuston 10.6.2013 hyväksymä hyötytavoite 3:

Espoon luonto ja ympäristö -hyötytavoite varmistaa, että ympäristön tila säilyy hyvänä ja luontoarvot säilyvät kaupungin kasvaessa. Tavoitteena on myös, että espoolaiset ovat entistä paremmin tietoisia Espoon luontoarvoista ja osaavat nauttia ympäristöstään monin eri tavoin. Kaikki espoolaiset tuntevat vastuuta ympäristöstä ja osallistuvat omalta osaltaan elinympäristönsä vaalimiseen.

Hyötytavoite on toteutunut

Tavoitteisiin päästiin pääosin ja osittain jopa ylitettiin. Espoo-tarinaa tehdessä virkistysalueet ja luonto mainittiin useimmin kuvaillessa parasta mahdollista Espoota. Hyötytavoitteen kautta on vaikutettu laajasti yhteistyötahoihin, ulkoisiin kumppaneihin sekä espoolaisiin. Tulokset ovat merkittäviä, tiiviin poikkihallinnollisen yhteistyön tuloksia. Ohjelmakauden aikana on konkreettisesti tehty luontoa ja ympäristöä tutuksi laajalle joukolle ja mahdollistettu osallistuminen lähiympäristöstä huolehtimiseen.

Ohjelmatyön merkityksellisyys on kasvanut valtuustokauden aikana, kun tapahtumia ja toimintamalleja on kehitetty ja on keskitytty vaikuttavimpiin. Poikkihallinnollisen verkoston vahvistuminen luonto- ja ympäristöasioissa on yksi ohjelmakauden hyöty. Päällekkäisen työn on koettu vähenevän aktiivisen yhteistyön kautta. Ohjelmakauden jälkeen poikkihallinnollisen yhteisen kehitystyön jatko on varmistettava. Siihen ei ole

tällä hetkellä varattu resursseja. Luontovuosista saatu palaute on kannustavaa ja vahvistaa näkemystä, että työlle on varattava resursseja.

Ohjelmakauden aikana on vaikutettu ympäristön tilan säilymiseen hyvänä. Toimenpiteillä on pyritty vaikuttamaan luontoarvojen säilymiseen kaupungin kasvaessa. Espoolaisille on tarjottu mahdollisuuksia nauttia luonnosta eri tavoin. Hyötytavoite kokosi yhteen kuntalaiset, järjestöt, oppilaitokset ja yritykset toimimaan lähiympäristönsä puolesta. Hyötytavoitteen kautta on kannustettu espoolaisia kantamaan vastuuta elinympäristöstään sekä vaalimaan sitä. Tapahtumia, tilaisuuksia, retkiä ja kursseja oli 98 ja niihin osallistui ohjelmakaudella noin 56 000 henkilöä. Lisäksi monet tapahtumat, koostuivat monista pienemmistä tempauksista. Pelkästään puhtaanapitotalkoita oli ohjelmakauden aikana 217. Erilaisia medioita käyttäen viestittiin aktiivisesti.

Ohjelmakaudella syntyi kuusi pysyvää toimintamallia: kaupunkiviljely, talkooviestinnän toimintamalli, koulumetsäyhteistyön tiivistyminen, Kotinurkilta kallioille -kirjan tietojen pysyvä hyödyntäminen Retkikartta.fi-palvelussa ja Citynomadi-mobiilisovelluksessa sekä indikaattorit luonnon monimuotoisuuden tilan ja muutosten mittaamiseen. Metsien ja niittyjen hoidossa siirrytään noudattamaan uutta päivitettyä toimintamallia, kun se on saatu hyväksytyksi. Lisäksi syntyi useita toimintamalleja, jotka vaativat vielä poikkihallinnollista resursointia juurtuakseen pysyviksi. Näitä ovat kestävän kehityksen teemavuosi -konsepti sekä poikkihallinnollisen luonto- ja ympäristöyhteistyön muodostaminen pysyväksi ja vahvaksi toimintatavaksi, joka edelleen kehittää toimintamalleja.

Hyötytavoitteen alle projektoitiin kolme luontoteemavuotta: Suomenlahti-vuosi 2014, Lähiluontovuosi 2015 ja Vihervuosi 2016. Teemavuodet koettiin hyvänä mallina koota keskeiset kehittämiskohteet yhteiselle agendalle. Villa Elfviikin luontotalolla on ollut merkittävä rooli ympäristötietoisuuden lisäämisessä osana hyötytavoitetta.

Hyötytavoitteen keskeiset tulokset

Suomenlahti-vuosi 2014 oli yksi ohjelman ensivaiheen hankkeita. Tilaisuuksia ja tapahtumia oli 34 ja niiden kautta tavoitettiin yli 25 000 henkilöä. Vuonna 2014 lisättiin kuntalaisosallistumista, kuntalaisten vastuuta ympäristöstä ja tietämystä Suomenlahdesta ja Espoon merellisyydestä. Vuoden aikana tehtiin Suomenlahti-video sekä osallistava Rakasta rantojasi -kampanja. Suomenlahti-vuonna päivitettiin myös Itämerihaasteen toimenpideohjelma vuosille 2014–2018. Toimenpideohjelman kautta Espoon kaupunki jatkaa pitkäjänteistä työtään Suomenlahden suojelussa. Kansallisesti Suomenlahti-vuotta koordinoi Suomen ympäristökeskus, ja siinä olivat mukana myös Viro ja Venäjä. Espoon Suomenlahti-vuosi sai Suomen ympäristökeskukselta viestinnällistä tukea ja näkyvyyttä sekä materiaaleja käyttöönsä. Syksyllä 2014 Espoon Suomenlahti-vuosi palkittiin kansainvälisessä RCE-konferenssissa YK:n yliopiston instituutin (UNU-IAS) toimesta.

Vuoden 2015 aikana hyötytavoitteen tapahtumia oli 36 ja niissä oli yli 16 000 osallistujaa. Vuoden keskeiset tuotokset olivat koulumetsäoppaan painaminen ja jakaminen kouluille, päiväkodeille ja kirjastoihin, talkoosivujen ja yleisen talkooviestinnän kehittäminen, luontotietojen hyödyntäminen verkkopalveluissa, tapahtumissa näkyminen, aktiivinen viestintä sekä kurssit ja retket. Talkooviestinnän kehittämiseen saatiin osarahoitus Uudenmaan liitolta.

Vuonna 2016 tapahtumia ja tempauksia oli 28 ja niihin osallistui yli 15 000 kuntalaista. Vuoden 2016 aikana lähiympäristöstä tehtiin entistäkin viihtyisämpi järjestämällä talkoita, tapahtumia, retkiä ja kaupunkiviljelyä. Vuoden aikana tehtiin runsaasti viestintää ja koottiin luontovuosista julkaisu, jota jaeltiin mm. Länsiväylän välissä sekä kaupungin asiakaspalvelupisteissä. Lisäksi tehtiin sisäistä kehitystyötä. Vuonna 2016 hyötytavoitetta toteutettiin viidellä osaprojektilla, jotka olivat kaupunkitekniikan keskuksen Vihervuosi, luonnonalueiden viestintä, koulumetsäyhteistyön lisääminen, luonnonhoidon toimintamallin kehittäminen ja luonnon monimuotoisuuden projekti. Kansallista Vihervuotta koordinoi Viherympäristöliitto Ry (VYL). Espoon Vihervuosi sai viestinnällistä tukea ja näkyvyyttä sekä materiaaleja teemavuoden aikana VYL:ltä.

2.4 Hyötytavoite 4: Ilmastotyön koordinointi

Kaupunginvaltuuston 10.6.2013 hyväksymä hyötytavoite 4:

Ilmastotyön koordinointi -hyötytavoite ohjaa, koordinoi ja johtaa kaupungin ilmastotavoitteiden asettamista ja saavuttamista. Näkökulmana ovat sekä ilmastomuutoksen hillintään että sopeutumiseen liittyvät asiat. Kestävä liikkuminen ja energiaratkaisut ovat keskeisiä ilmastotyön painopistealueita. Lisäksi priorisoiduilla toiminta-alueilla tavoitellaan edelläkävijyyttä ilmastoasioissa. Toimitaan laajassa yhteistyössä asukkaiden, yritysten ja muiden asiantuntijoiden kanssa. Kumppanuuksilla parannetaan ilmastotyön vaikuttavuutta ja rakennetaan uusia tapoja toimia.

Hyötytavoite on toteutunut.

Ohjausryhmä päätti, että kaupungille valmistellaan uusi ilmasto-ohjelma vuosille 2016–2020. Ilmasto-ohjelma hyväksyttiin valtuustossa elokuussa 2016. Ilmasto-ohjelman keskeisenä sisältönä on kumppaneiden kanssa tehtävä yhteistyö päästöjen kannalta keskeisissä osa-alueissa. Energiayhtiö Fortum ja kaupunki solmivat aiesopimuksen, jonka mukaisesti yhteistyössä valmisteltiin ratkaisuja, joilla Espoon energiantuotantoa voitaisiin kehittää pohjautumaan uusiutuviin ja päästöttömiin tuotantoratkaisuihin. Työn tulokset saadaan valmiiksi alkuvuonna 2017.

Joukkoliikenteen päästöihin vaikutetaan HSL:n kanssa kehittämällä sähköbussijärjestelmää ja sen käyttöönottoa. Projektille on erillinen rahoitus. Lisäksi HSL:n kanssa vaikutetaan siihen, että biopolttoaineiden käyttöä lisätään HSL:n tilaamassa linja-autoliikenteessä. Länsimetron käynnistymisellä ja myöhemmin alkavalla raidejokeriliikenteellä on myös positiivisia ilmastovaikutuksia. Tavoitteena on nopeasti nostaa biopolttoaineiden osuus 50 %:iin käytetystä polttonesteestä. Rakentamisen energiatehokkuus paranee uudisrakentamisen kautta. Jalankulun ja pyöräilyn kulkutapaosuus on ohjelmakauden aikana noussut.

Maankäytön suunnittelulla voidaan edistää kestäviä elämäntapavalintoja myös parantamalla sähköisen liikkumisen toimintaedellytyksiä sekä edistämällä puurakentamista. Näihin voidaan vaikuttaa mm. kaavamääräysten ja tontinluovutusehtojen kautta velvoittamalla esim. sähköautojen latauspisteiden rakentamiseen ja puurakentamisen lisäämiseen.

Ilmasto-ohjelmassa määriteltiin myös kaupungille ensivaiheen toimenpiteitä, joilla vaikutetaan oman toiminnan ilmastopäästöihin. Kehittämistoimet on vastuutettu tulosyksiköille, jotka vuosittain edistävät tavoitteiden saavuttamista. Potentiaalia

päästöjen vähentämiseen on mm. hankintojen kautta tehtävässä työssä, ruuan ilmastovaikutuksissa ja kaupungin ajoneuvovalinnoissa.

Ilmasto-ohjelmalla tarkennettiin ja aukikirjoitettiin Espoon ilmastotavoitteita. Kestävän kehityksen ohjelmatyöhön sopi hyvin politiikka-asiakirjojen valmistelu.

Luottamushenkilöiden mukanaolo tukee avointa ja yhdessä tehtävää tavoitteen määrittämistä sekä toimenpiteiden priorisointia.

Monialaisten ja kaupungille yhteisten tavoitteiden toimeenpanoon kannattaa jatkossa kiinnittää erityistä huomiota. Tyypillisesti ne eivät kuulu yhden toimialan määritellyn vastuun piiriin, vaan ne ovat laajempia kokonaisuuksia. Ilmasto-ohjelmassa ei määritelty toimeenpanon vastuuta, koska kestävän kehityksen ohjelman toiminta oli loppumassa, eikä tätä vastuuta siten voitu ohjelmalle määrätä. Kaupunginjohtaja omistaa ilmasto-ohjelman ja määrittelee tarvittaessa sen toimeenpanon.

Ilmasto-ohjelman valmistelu ja siitä päättäminen on joka tapauksessa selkiyttänyt kaupungin ilmastotyötä. Tavoitteet ovat kumppaneille viestittävässä ja ilmasto-ohjelman pohjalta on helpompi ja selkeämpi asettaa yhteisiä tavoitteita erilaisiin kehityshankkeisiin ja yhteiseen tekemiseen.

Espoon ilmastotyötä tukee Smart & Clean pääkaupunkiseutu -säätio, jonka pääkaupunkiseudun kaupungit, yritykset ja valtio perustivat toukokuussa 2016 yhteistyössä Sitran kanssa. Smart & Clean pääkaupunkiseutu -säätion tehtävänä on edistää uusien älykkäiden ja vähähiilisten ratkaisujen syntymistä, ilmastotyön vaikuttavuuden parantumista ja uusien toimintatapojen kehittämistä. Tavoitteena on tehdä seudusta älykkään ja puhtaan teknologian edelläkävijä. Espoossa tehdään jo paljon fiksuja ja vähähiilisiä ratkaisuja. Säätion toiminta tukee näiden ratkaisujen näkyväksi tekemistä sekä Espoon kestävän kehityksen sekä elinkeino- ja ilmastotavoitteiden saavuttamista.

Hyötytavoitteen mukaisesti kaupungille laadittiin ilmastotavoitteet sekä tarkennettiin kaupungin roolia ilmastotyössä. Espoon ilmastopäästö pienenevät nopeimmin, jos verrataan suurten kaupunkien tuloksia. Ilmastotyön kautta myös uusia teknologioita otettiin käyttöön ja kuntalaiset osallistuivat ilmastotyöhön laajasti. Ilmastotyötä on myös tehty yhdessä yritysten kanssa. Ilmastotyö on jatkuvaa työtä ja valtion sitoumukset Suomen ilmastotavoitteisiin ratkotaan usein kuntien päätöksillä. Espoo on tunnustettu ja tunnustettu edelläkävijä kaupungiksi tässä työssä.

2.5 Hyötytavoite 5: Energiaratkaisut

Kaupunginvaltuuston 10.6.2013 hyväksymä hyötytavoite 5:

Energiaratkaisut-hyötytavoitteen avulla edistetään muutoksia alueellisissa tai paikallisissa energiantuotantotavoissa ja kestävämpää energiankäyttöä. Uusiutuvien energialähteiden käyttöä mahdollistetaan ja edistetään mm. kaavoitusvaiheen energiaselvitysten ja suunnitelmien avulla sekä tarjoamalla kaikille toimijoille avointa energiapaikkatietoa. Omassa toimitilarakentamisessa toteutetaan pilottirakennuksia, jotka toimivat tiekarttana kohti tulevaisuuden vaatimukset huomioivaa rakentamista. Olemassa olevien toimitilojen energiatehokkuutta, tilojen käyttöastetta ja tilatehokkuutta parannetaan.

Hyötytavoite on toteutunut

Ohjelmakauden aikana tarkennettiin Espoon kestävän kehityksen hyötytavoitteen mukaisesti energiaan liittyviä tavoitteita ilmasto-ohjelmassa. Energiatehokkuutta on edistetty KETS (kuntien energiategokkuussopimus) työn kautta. Espoo kehitti ohjelmakauden alkuvaiheessa aurinkoenergiapotentiaalin selvittämiseksi työkalun, jolla pystyttiin rakennuskohtaisesti arvioimaan katoille tulevan aurinkoenergian määrä sekä investoinnin takaisinmaksuaika. Ohjelman kautta tuotiin työkalua voimakkaasti esille ja haastettiin yrityksiä kehittämään ratkaisuja kuluttajille, jotta aurinkoenergian käyttö yleistyisi. Nyt vastaavia tuotteita on useampia markkinoilla.

Energia-alalla on tapahtumassa selvä murros, joka tulee merkittävällä tavalla muuttamaan energian tuotantotapoja ja kuluttajien valintoja eri energialähteiden välillä. Kestävän kehityksen ohjelmatyöllä on kirkastettu kaupungin tavoitteita ja roolia energia-asioissa. Ohjelmatyö on mahdollistanut selkeämmin kaupungin osallistumisen energiapoliittiseen keskusteluun ja vaikuttamistyöhön. Myös kumppanit ovat kokeneet uusien ratkaisujen olevan kaupungin tavoitteiden mukaisia ja se on myös osaltaan rohkaissut kehittämistoimintaan. Energia-asiakkuuden lisäksi on pystytty organisoimaan eri vastuuhenkilöiden roolit. Ohjelmantyon kautta on myös syntynyt tilanne, jossa kumppanit tunnistavat kaupungin keskeiset toimijat ja roolit yhteiseen kehittämiseen.

Espoon Otaniemeen porataan Suomen ensimmäistä kaukolämpölaitosta, joka hyödyntää 7 kilometrin syvyydessä olevaa geotermistä lämpöä. Jäteveden lämmön talteenotto ja uudelleen hyödyntäminen kaukolämmön tuotannossa on aloitettu Suomenojalla alkuvuodesta 2015 ja Kivenlahden voimalaitos on muutettu hyödyntämään pellettiä alkuvuodesta 2016 alkaen. Myös kotitalouksien lämpökaivojen ja lämpöpumppujen suosio on kasvanut.

Fortumin kanssa on käyty jatkuvaa ja tiivistä yhteistyötä energian tuotantotapojen kehittämiseksi. Fortum uudisti strategiansa keväällä 2016, joka avasi kokonaan uuden suunnan energiayhteistyölle. Ohjelmatyö on mahdollistanut sen, että kaupunki ja Fortum solmivat aiesopimuksen kesällä 2016. Sopimuksen mukaisesti osapuolet ovat yhdessä kehittäneet uusia energiatuotteita Espoolle ja espoolaisille, määritelleet keskeiset uudet energiaratkaisut kaupungin kehittämiseen ja arvioineet Espoon alueen energiantuotantotavat. Yhteistyön keskeisenä tavoitteena on avata energiayhteistyötä uusille toimijoille ja ratkaisuille. Markkinavuoropuhelun kautta on kehitetty uusia alueellisia ratkaisuja energian tuotantoon ja käyttöön.

Energiayhteistyö on ollut yksi Verkostojohtamisen kehittämisen projektin pilottialueista. Projektin keskeisenä osa-alueena on ollut verkostokumppanuuden kehittäminen. Yhteistyölle luodaan toimintatapaa ja yhteistyön periaatteita, jotka myös ohjelmakauden jälkeen tukevat yhteisesti asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Projekti jatkuu vielä vuoteen 2018 asti. Energiayhteistyötä toteutetaan Pääkaupunkiseudun Smart ja Clean -yhteistyössä. Toimintamallien kehittäminen on myös osa tämän verkoston kautta toimimista.

Ohjelman tavoitteet on jo ohjelmakauden aikana saavutettu uusiutuvan energian ja uusien energian tuotantotapojen osalta. Konkreettiset tulokset rakentamisesta ja aluerakentamisesta saadaan alueiden rakentumisen myötä. Teknologian kehittyminen ja takaisinmaksuaikojen lyheneminen lisäävät entisestään kuluttajien kiinnostusta uusiutuvien ja päästöttömien ratkaisujen käyttöönottamiseen. Nyt syntyneet uudet käytänteet mahdollistavat kaupungin tavoitteiden saavuttamisen. Osana strategiatyötä on kaupungin energiaan liittyvät tavoitteet, toimenpiteet sekä seuranta määriteltävä ja

vastuutettava tarkemmin. Ohjelmatyö on ollut erinomainen keino edistää kaupungin tavoitteiden asettamista ja saavuttamista.

2.6 Hyötytavoite 6: Kestävät liikkumISRatkaisut

Kaupunginvaltuuston 10.6.2013 hyväksymä hyötytavoite 6:

Kestävät liikkumISRatkaisut -hyötytavoitteella haetaan monipuolisesti keinoja, joilla voidaan kasvattaa joukkoliikenteen suosiota ja käyttöä. Tavoite sisältää mm. liityntäliikenteen ja -pysäköinnin kehittämistoimet, taloudellisten kannustimien käytön lisäämisen, poikittaisliikenteen kehittämisen ja lisäämisen sekä uusien joukkoliikennemuotojen kehittämistoimenpiteet. Sähköisen liikkumisen kehittämiseen vaikutetaan kaupungin vahvalla esimerkillä. Kävelyn ja pyöräilyn edellytyksiä, esimerkiksi reitistöjä parannetaan.

Hyötytavoite on toteutunut

Ohjelmakauden aikana Suomessa on alettu kehittämään liikkumISRatkaisuja, jotka pohjautuvat ajatukseen, että auton omistamisesta siirrytään liikkumISPalvelujen käyttäjäksi. Tämän ajattelun on arveltu muuttavan koko liikkumisen ja siihen liittyvien palvelujen kulttuuria. Tavoitteena on nähdä koko liikkumisen tarve käyttäjän näkökulmasta, jolloin liikkumISPalvelujen tarjoajat ovat palvelun tuottajia. Mobility as a Service -konsepti (MaaS) on merkittävällä tavalla muuttanut ajattelua liikkumisen tulevaisuudesta, ja ajattelua on myös sisällytetty lainsäädäntöön liikennekaarityön yhteydessä.

Ohjelman tavoitteet ovat olleet keskeisellä tavalla esillä Espoon työssä ja tavoitteiden saavuttamista on edistetty verkostotyön kautta. Espoon kaupunki on ollut edelläkävijänä miettimässä uusia liikenteen MaaS-ratkaisuja Suomen kasvukäytävätyössä sekä yritysten kanssa yhdessä. Tavoitteena on ollut kehittää sujuvia matkaketjuja, sähköisen liikenteen ratkaisuja sekä liikkumisvälineiden yhteiskäyttöä.

Suomen ensimmäiset pikaladattavat sähköbussit aloittivat liikennöinnin reitillä 11 Espoon Tapiolassa tammikuussa 2016. Sähköbussien edistämiseksi perustettiin latausinfraan keskittyvä projekti, johon TEM myönsi 30 %:n osuudella energiatukea. Ohjelmatyöllä perustettiin projekti ja ohjelma raportoi työn etenemisestä valtuustolle. Projekti mahdollistaa merkittävässä määrin latausinfraan rakentamisen. Hankkeelle on varattu yhteensä 4 miljoonaa euroa. Tavoitteena on, että Espoossa metron kasvu- ja kehityskäytävälle saataisiin sähköbussseja. Leppävaaran alueen kilpailutukseen valmistaudutaan HSL:n kanssa yhteistyössä siten, että liikennöijiltä voitaisiin edellyttää ainakin osaan reiteistä sähköbussien tarjoamista.

Osuuspankin, Fortumin ja Tekesin kanssa on valmisteltu MaaS-pilottia Espooseen. Pilotin tavoitteena on, että käyttäjillä olisi mahdollisuus paikallisesti käyttää yhteiskäyttöisiä polkupyöriä, sähköautoja, mahdollisesti robottibusseja sekä takseja osana omaa matkaketjua. MaaS-pilotin kautta eri toimijat voivat myös tuoda esim. kimpakyyti-, vuokraus- ja ylläpitopalveja käyttäjille. MaaS-ajattelussa keskeistä on se, että autojen omistuksesta luovutaan ja liikkumiseen käytetään ajoneuvojen yhteiskäyttöratkaisuja. Pilottia on edistetty Kestävän kehityksen ohjelman perustamassa Kestävä kasvu -projektissa.

Ohjelmatyöllä on edistetty pyöräilyn näkyvyyttä ja on osallistuttu pyöräilyaamupalailaisuuksiin sekä tehty HSY:n kanssa yhteisviestintää. Espoossa jalankulun ja polkupyöräilyn kulkutapaosuudet ovat kasvaneet (Lähde: Kestävä kehitys Espoossa 2016, Ympäristökeskus).

Liikkumisen ratkaisut ovat juuri nyt kovassa murroksessa. MaaS-ajattelu, robottiautot, liikkumispalvelujen kehittyminen ja sähkön tulo kulkuneuvojen käyttövoimaksi muuttavat perinteistä tapaa liikkua tai omistaa ajoneuvoja sekä vaikuttava merkittävästi liikenteen terveys- ja ympäristöhaittoihin. Suurin vaikutus kuluttajien käyttäytymisen muuttamiseen on kuitenkin taloudellisuuden ja liikkumisen sujuvuuden parantumisessa, kun ajoneuvoja ei välttämättä enää tarvitse omistaa, vaan tehokas liikkumisen palvelujärjestelmä takaa kuhunkin matkatarpeeseen edullisen ja tehokkaan matkaketjun.

Kaupungin on tarpeen edelleen kehittää omia ratkaisujaan liikkumisessa. Pyöräilyn ja jalankulun kulkutapaosuutta on hyvä edelleen kasvattaa. Kaupungin tulee määrittellä oma roolinsa jatkossa pysäköintijärjestelmien rakentamiseen henkilöautoille ja muille kulkuvälineille. Kaupunki on merkittävä joukkoliikenteen maksaja. MaaS-ajattelu muuttaa maksamistapoja, jolloin käyttäjät esim. maksavat kiinteää kuukausimaksua, jolla he voivat käyttää joukkoliikenteen lisäksi jaettuja sähköautoja, takseja ja kaupunkipyöriä. Liikenneketjujen kehittämisessä liityntäpysäköinnit sekä liikennevälineestä toiseen vaihtamiset sujuvasti vaativat myös kaupunkiorganisaatiolta kehittämistoimia.

Kaupunki voisi myös toimia uuden liikkumiskonseptin kehittäjänä ja näkyväksi tekijänä. Liikkumissuunnitelmien kautta kuntalaisille tehdään sujuvaa joukkoliikennettä tutuksi. Tässä onnistuminen muuttaa tehokkaimmin henkilöauton omistamisen tarvetta ja liikennepalvelujen tehokasta hyödyntämistä.

Asetetut tavoitteet saavutettiin ohjelmatyön aikana, joskin uutta tavoitteen asettamista tarvitaan uusien liikkumisen konseptien kehittämisen takia. Hyötytavoitteen saavuttaminen on paljon kuluttajien ratkaisujen varassa.

2.7 Muut tulokset

Yritysvastuun kehittäminen käynnistettiin Espoon Asunnot Oy:n kanssa vuoden 2015 lopulla ja se jatkuu maaliskuulle 2017. Aloite yritysvastuun ja yritysvastuuraportoinnin kehittämiseen tuli Espoon Asuntojen johdolta. Vastuullisuuden kehittämisen tukena käytettiin kaupungin asiantuntemusta sekä sidosryhmien kanssa käytyä vuoropuhelua. Yritysvastuuta kehitettiin pohjautuen Espoo-tarinaa, Kestävä kehitys -ohjelmaan, Asunto-ohjelmaan 2012–2016 ja muihin kaupungin ohjaaviin välineisiin. Kehitystyön tuloksena kirkastuivat yhtiön vastuullisuuden päämäärät, tavoitteet, mittarit ja vastuutahot. Yhtiön vuoden 2016 vuosikertomuksen osana julkaistiin Global Reportin Initiative (GRI) -raportointijärjestelmän mukainen yritysvastuuraportti.

Lisäksi Espoon Asunnot siirtyi käyttämään kaikessa kiinteistösähkönsä päästötöntä ja ympäristökriteerit täyttävää EKOenergiaa, yhtiölle luotiin eettiset periaatteet, esimiehille järjestettiin moniosainen vastuullisuuskoulutus ja ekotukitoiminta käynnistyi. Yritysvastuun jatkuva parantaminen juurrutettiin osaksi yhtiön normaalia toimintaa.

Ohjelma rahoitti yhdessä Tekesin kanssa kaupungin verkostojohtamisen kehittämistä, joka tukee kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista. Tuloksena on

verkostomainen toimintatapa, jonka kehittyminen on alkanut ohjelmakauden aikana. Kehitystyö jatkuu ohjelmakauden jälkeen.

3 Johtopäätökset ohjelman onnistumisesta ja keskeiset opit

Onnistumisia oli runsaasti. Onnistumista edisti aito poikkihallinnollisuus. Keskeinen onnistuminen oli kuntalaisten kanssa yhdessä tekeminen ja asukkailla aktiivisen toiminnan mahdollistaminen. Ohjelmakauden aikana tunnistettiin verkostomaisen toimintatavan tärkeys, siinä onnistuttiin ja sitä kehitetään edelleen. Yritysten ja yhteistyökumppaneiden kanssa vuoropuhelu oli tiivistä. Sisäisen ja ulkoisen viestinnän tärkeys ja resursointi olivat usein esillä ja niihin tulee jatkossa panostaa.

Ohjelmakauden aikana tunnistettiin, että kestävän kehityksen hyötytavoitteiden eri toiminnot on hyvä projektoida tai koostaa toimenpiteiksi ja tunnistaa niiden toteuttajat. Näin voidaan varmistaa ohjelman tavoitteiden toteutuminen. Projektointi helpottaa hyötytavoitteiden etenemisen seuranta ja jatkuvaa kehittämistä sekä vähentää riskiä päällekkäiselle työlle. Samalla tehdään näkyväksi kestävän kehityksen työn moniulotteisuutta ja sitoutetaan eri kumppaneita. Kestävän kehityksen teemojen alla on laaja joukko erilaisia tarpeita. Projektointi mahdollistaa tehokkaan priorisoinnin ja tulosten aikaansaamisen.

Onnistumisen taustalla oli myös puheenjohtajiston säännöllinen työskentely ja asioiden valmistelu ennen ohjausryhmän kokouksia. Hyvä valmistelu sekä kattava raportointi mahdollisti sujuvan työskentelyn ja laajan toimintakentän edistämisen. Kaikki kokousten pöytäkirjat ja seurantatiedot ovat avoimesti kaikkien nähtävillä [espoo.fi/kestavakehitys](http:// espoo.fi/kestavakehitys) - sivuilla. Tavoitetaso oli ohjelmassa oikealla korkeudella. Tavoitteiden kuuluu olla kunnianhimoisia, mutta ne kannattaa projektoida kehityspoluiksi hyvin konkreettisella tasolla, jotta varmistetaan eteneminen.

Ohjelmakauden aikana tunnistettiin useita asioita, joista voi ottaa oppia jatkotyössä. Poikkihallinnollisen työn resursointi yksiköissä ja tiedonkulku yksiköiden sisällä tulee varmistaa jatkossa entistä paremmin. Työn mahdollistamiseksi tarvitaan selkeät ja koko organisaatiota koskevat kestävän kehityksen tavoitteet. Kestävä kehitys vaatii vielä lisää poikkihallinnollista kehittämistä, erityisesti toimialarajat ylittäen. Poikkihallinnollinen kehitystyö mahdollistetaan avoimella keskustelukulttuurilla, ja sen kehittäminen edistää kestävää kehityksen toteutumista. Ohjelmakauden aikana kerätyssä palautteessa ilmeni poikkihallinnollisuuden kehittyminen sisäisesti ja kumppaneiden kanssa sekä edelleen poikkihallinnollisen yhteistyön jatkokehittämisen tarve. Kuntalaisilta saatu palaute oli pääosin hyvää ja osoitti kestävän kehityksen osallistavan työn olevan oikealla polulla.

Ohjelmatyöhön kuuluvat erilaiset tapahtumat ja tilaisuudet osana viestintää. Yhteistyö kumppaneiden ja asukkaiden kanssa vaatii kehittämistä. Kumppaneiden sitouttamisen oikea-aikaisuus on tärkeää. Tulee tunnistaa, mitkä kumppanit otetaan mukaan ideointivaiheessa ja milloin on tärkeää osallistaa kumppaneita vasta toteutusvaiheessa. Oppilaitosyhteistyö vaatii pitkäjänteisyyttä ja yhteistyön suunnittelua hyvissä ajoin. Asukas-yhteistyön johtaminen koordinoitusti on tarpeen, jotta päällekkäisyys vähenee ja asukkaat voivat aidosti osallistua kehittämiseen. Samoin yritys-yhteistyön lisääminen ja kehittäminen ovat keskeisiä jatkokehitystarpeita.

4 Jatkonäkymiä ja kehitysideoita ohjelman kohdealueella

Ohjelmakauden aikana tunnistettiin runsaasti jatkokehityskohteita. Jokaisen hyötytavoitteen osalta jäi avoimia kehityskohteita, joihin tulee panostaa jatkossakin. Sähköinen ja autonominen liikkuminen, pyöräilyn ja kävelyn edistäminen, päästötön ja fiksu energia, älykäs kaupunkikehitys ja puurakentaminen, kierto- ja biotalouden mahdollisuudet uuden osaamisen kehittämisessä, yhteistyö luonnon ja ympäristön eteen sekä kestävän elämäntavan juurruttaminen ovat teemoja, joita tulee kehittää.

Ohjelmakausi oli ensimmäinen ja mahdollisti erilaisten toimintamallien kokeilun. Kestävän kehityksen edistäminen vaatii kaupunkikonsernin yhteistä näkemystä ja tahtotilaa, jota vahvistettiin ohjelmakauden aikana. Kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttaminen ja tulosten hyödyntäminen sekä toimintatapojen juurruttaminen vaativat kuitenkin edelleen resursseja.

Kestävän kehityksen teemat ovat luonteeltaan monialaisia ja edellyttävät laajan, poikkihallinnollisen kokonaiskuvan omaksumista. Kestävän kehityksen työllä parannetaan alueen yritysten kilpailukykyä sekä lisätään kaupungin vetovoimaa. Poikkihallinnollinen yhteistyö vaatii yksilötasolla halua yhteistyöhön sekä organisaation rakenteet ja yhteiset sovitut toimintatavat. Ohjelmatyönä aloitettu verkostojohtamisen kehittämisen projekti jatkuu ja luonee verkostojohtamisen kulmakivet tukemaan poikkihallinnollista ja kumppaneiden kanssa tehtävää työtä. Verkostojohtamisen kehittäminen vaatii jatkossakin resursointia ja jatkokehittämistä.

Ohjelmakauden aikana hyötytavoitteita käsiteltiin monissa ohjausryhmissä, projektiryhmissä ja kumppanitapaamisissa. Poikkihallinnollinen tapa toimia säästi resursseja ja loi mahdollisuuden saada aikaan laajoja tuloksia. Jatkossa on tärkeää vahvistaa kumppanuuksia ja hyödyntää luotuja verkostoja, kuten esimerkiksi Smart & Clean -yhteistyötä.

Teemavuodet olivat hyvä tapa tuoda yhteiselle agendalle keskeisiä kehityskohteita. Teemavuosikonsepti loi hyvän ja kehittävän toimintatavan, jonka kautta oli helppo käydä yhteistä poikkihallinnosta dialogia ja tehdä kehitystyötä. Luontoteemavuosien pohjalta voi olla järkevä laajentaa pohdintaa kestävän kehityksen teemavuosiin.

Kestävän elämäntavan ja Espoon luonto ja ympäristö -hyötytavoitteiden keskeiset poikkihallinnolliset toimijat tunnistivat toimintatapojen kehityskohteita ja teemoja jatkokehitykseen. Kehitysideoita ovat vielä vahvempi talkooyhteistyö koulujen kanssa, retkeilykummien ja koulumetsien kehitys, kestävän kehityksen tekeminen vielä näkyvämmäksi ja esittelymateriaalien kehittäminen, kaupunki vielä näkyvämmän alustana ja asukas yhteisöt tekijöinä kestävässä kehityksessä, kirjastot mukaan toimintaan entistä tiiviimmin, koulut ja päiväkodit mukaan lähiympäristön ja -infran kehittämiseen jatkossa vielä tiiviimmin, kaupunkiluonto ja kestävään liikkumiseen kannustaminen vahvemmin esille, sosiaalinen kestävyys vahvemmin mukaan kestävän kehityksen työhön ja kestävän elämäntavan polun kehittäminen (vrt. Kulttuuripolku).

Liitteet

Liite 1 Ohjelman projektit ja toimenpiteet

Projektin/toimenpiteen nimi	Projektipäällikkö/vastuutaho	Toteutusajankohta	Hyötytavoite, johon liittyy	Lyhyt kuvaus tuotoksista/tuloksista	Kustannukset Espoolle
Projekti, jonka alla useita toimenpiteitä: Vihervuosi 2016	Niina Järvinen	01/2016–12/2016	HT3 Espoon luonto ja ympäristö	Tapahtumia 28 ja osallistujia yli 15 000 kuntalaista. Talkoita, tapahtumia, retkiä ja kaupunkiviljelyä, koulumetsäyhteistyön tiivistämistä, toimintamallien kehittämistä, laajaa viestintää.	Kustannukset ohjelmalle: 26 400€ Muut kustannukset: 59 800 €
Projekti, jonka alla useita toimenpiteitä: Lähiluontovuosi 2015	Niina Järvinen	01/2015–12/2015	HT3 Espoon luonto ja ympäristö	Tapahtumia 36 osallistujia yli 16 000. Koulumetsäopas painettiin ja jaettiin päiväkodeille, kouluille ja kirjastoihin, talkoosivut ja talkooviestinnän kehittäminen, luontotietoja hyödynnettiin verkkopalveluissa, tapahtumissa näytettiin, aktiivista viestintää sekä kursseja ja retkiä.	44 800 €
Projekti, jonka alla useita toimenpiteitä: Suomenlahti-vuosi 2014	Niina Järvinen	03/2014–12/2014	HT3 Espoon luonto ja ympäristö	Tapahtumia 34, osallistujia yli 25 000 henkilöä. Viestintää, tapahtumia, poikkihallinnollisen ympäristötyön kehittämistä. Vuoden aikana tehtiin Suomenlahti-video sekä osallistava Rakasta rantojasi -kampanja.	43 800 €

Projektin/toimenpiteen nimi	Projektipäällikkö/vastuutaho	Toteutusajankohta	Hyötytavoite, johon liittyy	Lyhyt kuvaus tuotoksista/tuloksista	Kustannukset Espoolle
Projekti, jonka alla useita toimenpiteitä: Kestävä elämäntapa	Helena Kyrki	01/2015–12/2016	HT1 Kestävä elämäntapa	<p>Esimiesten kestävän kehityksen valmennuskokonaisuus</p> <p>Espoon kaupungin kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumus ja yksikköjen omat kestävän kehityksen sitoumukset</p> <p>Kestävä tulevaisuus -viestintäkonsepti: ilme, tukimateriaalit ja kaupunkimarkkinoinnin materiaalit</p> <p>Kestävän kehityksen kokonaisuus espoo.fi - verkkosivuilla (yhteistyössä kestävän kehityksen ohjelman viestintävastaavan ja toimialojen viestijöiden kanssa)</p> <p>Espoon Reilun kaupan toimintamalli</p> <p>Vuosittainen koulujen Meidän roskis -haaste</p> <p>Papuposset-kasvisreseptikilpailu yläkouluille</p> <p>Kestävän kehityksen huomioiminen kulttuurin avustettavien yhteisöjen kanssa käytävissä keskusteluissa</p>	211 000 €
SASUI	Päivi Ahlroos				

Projektin/toimenpiteen nimi	Projektipäällikkö/vastuutaho	Toteutusajankohta	Hyötytavoite, johon liittyy	Lyhyt kuvaus tuotoksista/tuloksista	Kustannukset Espoole
Smart & Clean -säätön valmisteluhanke ja yhteistyö säätön kanssa	Pasi Laitala ja Niina Järvinen	01/2015–2021	HT4 Ilmastotyön koordinointi	Smart & Clean -säätö perustettiin toukokuussa 2016. Tavoitteena on kehittää pääkaupunkiseudusta maailmanluokan testialue puhtaissa ja älykkäissä ratkaisuissa. Tavoitteena on, että pääkaupunkiseutu tarjoaa ratkaisuja maailman kaupunkien haasteisiin ja toimii näyteikkunana suomalaisille ja kansainvälisille yrityksille.	Suorat kustannukset 110 000 €. Lisäksi tehty työtä oman toimen ohella.
Verkostojohtamisen kehittäminen	Pasi Laitala	09/2016–12/2017	HT2, 4, 5 ja 6	Verkostojohtamisen kehittyminen sekä puurakentamisen, liikkumisen ja energia-asioiden kehittyminen.	25 000 €
Ilmasto-ohjelman valmistelu	Pasi Laitala	08/2016–2020	HT 4	Espoon uusi ilmasto-ohjelma vuosille 2016–2020 hyväksyttiin valtuustossa yksimielisesti. Ohjelmalla asetettiin uudet ilmastotavoitteet ja edistetään kumppanien kanssa tehtävää yhteistyötä.	Tehty oman toimen ohella
Ilmasto-ohjelman ensivaiheen toimenpiteet	Leena Sjöblom	08/2016–	HT 4	Kaupungin tulosyksiköiden ilmastotyön toimenpiteet	Tehty oman toimen ohella
Länsimetron kasvu- ja kehityskäytävän tavoitteet	Pasi Laitala	12/2015	HT 2	Kaupunkisuunnittelulautakunta on sisällyttänyt tavoitteet suunnitteluohjeeksi ja sovellettavaksi. Lisäksi tavoitteita edistetään eri projektien kautta.	Työ tehty oman toimen ohella.
Espoo–Fortum-aiesopimus ja sen mukainen yhteistyö	Pasi Laitala	6/2016	HT 5	Yhteistyön tavoitteet valmistuvat 2/2017 ja yhteistyö projektoidaan erikseen.	Työ tehty oman toimen ohella.